

Samsun'da Çalışan Kuaförlerin AIDS Konusundaki Bilgi ve Davranışları

Dr. Melek COŞKUN, Dr. Şennur DABAK, Dr. Yıldız PEKŞEN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, SAMSUN

- ✓ İlk sinyali 1981 yılında görülen 1983 yılında virüsü tanımlanan AIDS, dünyada ve Türkiye'de hızla yayılmakta olan fatal bir hastalıktır. Bu çalışmada amaç, meslek açısından risk grubunda bulunan kuaförlerin HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerini ve mesleğe ilişkin bilgi ve davranışlarını saptamaktır. Samsun'da 4-8 Mart 1996 tarihleri arasında il merkezindeki 271 kadın ve erkek kuaförüne HIV/AIDS konusundaki anket formu yüzyüze uygulanmış olup, anketteki 23 soruya doğru yanıt verip vermeme durumlarına göre de puanlama yapılmıştır. Çalışmaya katılan kuaförlerin %47.3'ünün okuryazar ve ilkökul mezunu olduğu, %52.7'sinin daha yüksek öğrenim gördüğü; meslekte ortalama çalışma süresinin ise 12.43 ± 0.63 yıl olduğu saptandı. Kuaförlerin %52.3'ü AIDS'te etkin tedavi yöntemi ve %43.8'i AIDS'ten korunmak için aşı olmadığını bilmekteydi. AIDS'le ilgili soruları doğru bilme oranı %70.1 olup, %29.9'unda yanlış ya da yetersiz bilgilenme söz konusuydu. Malzemelerin dezenfeksiyonu için %4.7'sinin sterilizatör kullandığı, %47.8'inin malzemeleri kolonya-zefiran veya çamaşır suyunda beklettiği, %17.1'inin kaynatığı, %14.8'inin sıcak su kullandığı ve %8.2'sinin ise hiçbir şey yapmadığı gözlemlendi. Çalışmadaki sonuçlar, özellikle HIV/AIDS açısından riskli gruplara yaygın ve sürekli sağlık eğitiminin uygun olacağını düşündürmektedir.

Anahtar Kelimeler: HIV/AIDS, kuaför, bilgi düzeyi, davranış.

The Knowledge And Behavior of the Coiffeurs About Aids In Samsun

- ✓ Since its recognition in 1981 and virus definition in 1983, AIDS is a fatal disease that spreading rapidly in the world and also in Turkey. This study aimed to determine the knowledge level and professional attitude of coiffeurs who are at risk because of their profession about HIV/AIDS. Questionnaire form about HIV/AIDS was applied to 271 woman and man coiffeurs in Samsun on March, 4-8, 1996 and according to the true answers in 23 questions, notes were calculated for each coiffeur. 47.3% of coiffeurs were literate and graduated primary school and 52.7% of them took place in more higher education. The mean working period in profession was found as 12.43 ± 0.63 years. 52.3% of them were aware that there was no effective treatment in AIDS and 43.8% were aware of the knowledge that there was no vaccine for prevention of AIDS. The proportion of having true answers in questions about AIDS was 70.1% and 29.9% of them had false or incomplete knowledge. It was determined that 4.7% of coiffeurs were using sterilizer, 47.8% were placing equipment in colonge-zefiran or chlorine solution, 17.1% were making boiling, 14.8% were using hot water and 8.2% were making nothing to disinfect equipment. Results in the study demonstrate that common and continuous health education to the groups especially at risk for HIV/AIDS will be convenient.

Key words: HIV/AIDS, coiffeur, knowledge level, attitude

İlk sinyali 1981 yılında görülen, 1983 yılında virüsü tanımlanan ve ülkemizde ilk olarak 1985 yılında bir olguda teşhis edilen AIDS (Acquired Immune Deficiency Syndrome=Kazanılmış Bağışıklık Yetmezliği Sendromu), dünyada ve Türkiye'de hızla yayılmakta olan fatal bir hastalıktır⁽¹⁾.

Bugün dünyada en az 12 milyon kişiye HIV bulaşmıştır. WHO'ya göre her gün 5000'den fazla insana HIV bulaşmaktadır. 2000 yılında 30-40 milyon kişinin HIV ile enfekte ve 12-18 milyon kişinin ise AIDS hastası olacağı hesaplanmaktadır⁽²⁾.

Bilindiği gibi HIV, heteroseksüel/homo-

seksüel her türlü cinsel ilişkiyle, kan ve kan ürünleriyle, enjektörle, diş hekimliğinde kullanılan aletlerle, kontamine jilet, ustura, manikür ve pedikür setleriyle, dövmelele, HIV-pozitif anneden transplental yol ile, doğum sırasında ve emzirmeyle bulaşmaktadır⁽³⁻⁶⁾. Günümüzde HIV'nun morfolojisi, patogenezi, kliniği, tanı yöntemleri ve bulaşma yolları bilinmesine rağmen henüz koruyucu aşı ve etkin tedavi yöntemi bulunamamıştır. Bu nedenle AIDS'ten korunmanın tek yolu bulaşma yollarının bilinmesi ve önlenmesidir. Bunun için en etkili yöntem yaygın ve sürekli sağlık eğitimidir⁽⁷⁻⁹⁾.

Bu çalışma, HIV'u ile karşılaşma olasılığı yüksek olan kuaförlerin HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerini ve mesleğe ilişkin davranışlarını saptamak ve değerlendirmek amacı ile yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Kesitsel yöntemle, 4-8 Mart 1996 tarihleri arasında HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerini ve mesleğe ilişkin davranışlarını belirleyecek anket formunu uygulamak üzere Samsun il merkezinde bulunan toplam 289 kadın ve erkek kuaförüne örneklem yapılmadan gidilmiş; ancak adres değişikliği, yerinde olmama ve yanıt vermek istememe nedenleriyle 139 kadın ve 132

erkek kuaförü olmak üzere ancak 271'ine (%93.8) ulaşılmıştır. Elde edilen veriler Epi-Info programı ile değerlendirilmiştir. Anketteki 23 soruya doğru yanıt verip vermemeye durumlarına göre de puanlama yapılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan kadın kuaföründe çalışanların %59.7'si kadın olup yaş ortalamaları 24.84 ± 0.71 yıl, %40.3'ü ise erkek olup yaş ortalamaları 25.48 ± 1.14 yıl idi. Erkek kuaföründe çalışanların ise %100.0'ü erkekti ve bunların yaş ortalaması 28.06 ± 1.11 yıl olarak saptandı (Tablo:I).

Araştırmaya katılan kuaförlerin %1.9'u okuryazar, %45.4'ü ilkokul, %36.2'si ortaokul, %16.2'si lise ve %0.3'ü yüksek öğrenimli idi. Kuaförlerde çalışan ustaların %46.4'ü ilkokul, kalfaların %44.9'u ortaokul, %0.9'u yüksekokul ve çırakların %69.2'si ilkokul öğrenimli idi. Bu mesleği kuaförlerin %31.0'i 5 yıldan az, %19.5'i 5-9 yıldır ve %45.5'i 10 yıl ve daha uzun süredir yapıyor olup meslekte ortalama çalışma süreleri 12.43 ± 0.63 yıl olarak saptandı.

"AIDS konusunda doğru ve yeterli bilgiye sahip misiniz?" sorusuna kuaförlerin %38.0'i "hayır", %29.6'sı "evet", %29.6'sı "merak ettiğim ve öğrenmek istediğim bil-

Tablo-I: Kuaförlerde Çalışanların Yaş Grubu ve Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Yaş Grubu	Kadın Kuaför				Erkek Kuaför		Toplam (n=271)			
	Kadın		Erkek		Erkek		Kadın		Erkek	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
10-19	19	22.9	19	33.9	40	30.3	19	22.9	59	31.4
20-29	43	51.8	23	41.0	58	43.9	43	51.8	81	43.1
30-39	18	21.7	10	17.9	9	6.8	18	21.7	19	10.1
40-49	3	3.6	4	7.2	12	9.1	3	3.6	16	8.5
≥50	-	-	-	-	13	9.9	-	-	13	6.9
Toplam	83	100.0	56	100.0	132	100.0	83	100.0	188	100.0

giler var" ve %2.9'u ise "AIDS'i merak etmiyorum" yanıtını verdi.

"AIDS ile ilgili bilgileri nereden edindiniz?" sorusuna yanıt veren kuaförlerin %42.2'si radyo ve televizyondan, %39.5'i dergi ve gazetelerden, %7.4'ü kitap ve broşürlerden, %5.1'i hekimden, %2.3'ü aileden, %1.9'u arkadaşlarından, %0.8'i diğer sağlık personelinden ve %0.8'i ise sağlıkla ilgili müşteriden edindiğini belirtti (Tablo:II).

Tablo-II: Kuaförlerde Çalışanların AIDS Bilgi Kaynakları

AIDS Bilgi Kaynağı (n=256*)	Sayı	%
Radyo ve televizyondan	108	42.2
Dergi ve gazetelerden	101	39.5
Kitap ve broşürlerden	19	7.4
Hekimden	13	5.1
Aileden	6	2.3
Arkadaştan	5	1.9
Diğer sağlık personelinden	2	0.8
Sağlıkla ilgili müşteriden	2	0.8
Toplam	256	100.0

* Bu soruya yanıt veren kuaför sayısı

AIDS'i kuaförlerin %56.1'i mikropla bulaşan öldürücü, %32.5'i nedeni bilinmeyen öldürücü, %7.7'si sadece homoseksüellerde görülen öldürücü, %1.9'u kan ve cinsel ilişki ile geçen ve %0.4'i soğuk algınlığı gibi kısa süren bir hastalık olarak bilirken %1.5'i hastalık hakkında herhangi bir bilgisi olmadığını belirtti. Çalışmamızda kuaförlerin %52.3'ü AIDS'in tedavisinin olmadığını ve %43.8'i de AIDS'ten korunmak için aşı olmadığını biliyordu.

Kuaförlerin %98.9'u AIDS'in kan nakli ile, %85.2'si cinsel ilişkiyle, %77.7'si gebeden bebeğe geçebileceğini ve %84.9'u cinsel ilişki sırasında prezervatif kullanılmasının AIDS geçişini önlediğini biliyordu. Kuaförlerin %92.1'i tokalaşma ve sarılma ile, %85.4'ü öpüşmeyle, %71.0'i aynı tuvalet, banyo-çeşmeyi ve %56.9'u aynı tabak, çatal-kaşık kullanmakla ve %55.6'sı sivrisinek ısırmasıyla AIDS'in bulaşmayacağını biliyordu (Tablo:III). %96.6'sı aynı jilet-ustura kullanımı ile AIDS'in bulaşabileceğinin bilincindeydi. %37.1'i meslekleri nedeniyle risk altında olduklarını biliyordu, fakat %62.9'u AIDS açısından kendini risk altında görmüyordu.

"Traş yaptıktan sonra jilet ne yapıyorsunuz?" sorusuna yanıt veren kuaförlerin %88.9'u her traştan sonra değiştirdiğini, %2.0'si üzerine alkol döküp yaktığını, %1.0'i aynı jiletle bir kaç kişiyi traş ettiğini ve %0.5'i sadece temizlediğini belirtirken; %6.6'si jilet kullanmadığını ve %1.0'i traş yapmadığını belirtti.

"Traş veya manikür-pedikür yaptıktan sonra kullandığınız makasları ne yapıyorsunuz?" sorusuna yanıt veren kuaförlerin %47.8'i kolonya-zefiran veya çamaşır suyu kullandığını, %17.1'i kaynattığını, %14.8'i sıcak suyla yıkadığını, %7.4'ü fırça ile temizlediğini, %8.2'si ise hiçbir şey yapmadığını, %4.7'si dezenfeksiyonu için ideal olan sterilizatör kullandığını belirtti.

"Traş veya manikür-pedikür yaptıktan sonra kanama olduğunda ne yapıyorsunuz?" sorusuna yanıt veren kuaförlerin %49.7'si kan taşı ile kanamayı durdurduğunu, %15.0'i sadece pamukla tampon yaptığını, %11.2'si toz halindeki kan taşı pamukla kanayan yere bastırıldığını, %11.2'si kolonyalı pamukla tampon yaptığını, %5.9'u batticon,-zefiranlı pamukla ka-

Tablo-III: Kuaförlerde alıŐanların AIDS Hakkındaki Bilgi Düzeyleri

AIDS Hakkında Bilgi	Sayı	%
AIDS cinsel ilişki ile bulaşır (n*=271)	231	85.2
Cinsel ilişki sırasında prezervatif kullanılması AIDS geçişini önler (n=265)	225	84.9
AIDS gebe anneden bebeğe geçer (n=263)	204	77.6
AIDS tokalaşma ve sarılma ile geçmez (n=266)	245	92.1
AIDS yanak yanağa öpüşme ile geçmez (n=267)	228	85.4
AIDS'li hastanın kullandığı tabak, çatal, kaşık ile bulaşmaz (n=269)	153	56.9
AIDS'li hastanın kullandığı tuvalet, banyo, çeşme ile bulaşmaz (n=259)	184	71.0
AIDS'li kişiden kan nakli için alınan kan ile bulaşır (n=271)	268	98.9
AIDS'li kişinin kullandığı ve üzerinde kan damlacıkları olan jilet ve ustura ile bulaşır (n=268)	259	96.6
Sivrisineklerin ısırması ile bulaşmaz (n=266)	148	55.6

n* sayısının farklı olması her soruya yanıt veren kuaför sayısının farklı olmasından kaynaklanmaktadır.

nayan yere bastırıldığını, %2.7'si hiçbir şey yapmadığını, %2.1'i soğuk su ile yıkadığını ve %1.1'i kanayan yere kağıt yapıştırdığını belirtti. %1.1'i ise kanama olmuyor şeklinde yanıt verdi (Tablo:IV).

TARTIŐMA

Tüm dünyada giderek artan bir sağlık sorunu olan AIDS konusunda toplumun en önemli bilgi kaynağı Tablo:II'de ve Pekşen ve arkadaşlarının⁽¹⁰⁾ Samsun'da gençlerle ilgili yaptıkları çalışmada da görüldüğü gibi medyadır. Medyanın, ulaştığı nüfus dikkate alındığında toplumun eğitilmesinde başrol oynadığı bir gerçektir. Bu nedenle özellikle medyanın bilimsel doğru bilgileri yayınlama-yarak toplumun eğitimine katkıda bulunması gerektiği kanısındayız.

Araştırmaya katılan grubun %1.5'i AIDS hakkında herhangi bir bilgisi olma-

dığını belirtti. Işıklı ve arkadaşlarının⁽¹¹⁾ 1995'de Eskişehir'de yaptıkları çalışmada AIDS'in ne olduğunu bilmeyenlerin oranı %4.2 olarak bulunmuştu. Kuaförler arasında HIV enfeksiyonunu bilmeyenlerin oranı düşük olmakla birlikte bilgilerinin yeterli olduğunu söylemek olası değildir.

Kuaförlerin %98.9'u AIDS'in kan nakli ile, %85.2'si cinsel ilişkiyle, %77.7'si gebe anneden bebeğe geçebileceğini ve %84.9'u cinsel ilişki sırasında prezervatif kullanımının AIDS geçişini önlediğini biliyordu. Tokalaşma, sarılma ve öpüşme gibi günlük sosyal yaşamdaki davranışlar ve sinek ısırması sonucu HIV enfeksiyonun bulaşmadığı günümüzde bilinmektedir. Kuaförlerin %92.1'i tokalaşma ve sarılma ile, %85.4'ü öpüşmeyle, %71.0'i aynı tuvalet, banyo-çeşmeyi ve %56.9'u aynı tabak, çatal-kaşığı kullanmakla ve %55.6'sı sivri-

Tablo IV: Kuaförlerde Çalışanların Mesleğe İlişkin Davranışları

Mesleğe İlişkin Davranışlar	Sayı	%
Traş yaptıktan sonra jileti ne yapıyorsunuz? (n=199)		
Her traştan sonra değiştiriyorum	177	88.9
Aynı jilette birkaç kişiyi traş ediyorum	2	1.0
Jiletin üzerine alkol döküp yakarak temizliyorum	4	2.0
Traş yapmıyorum	2	1.0
Jilet kullanmıyorum	13	6.6
Temizliyorum	1	0.5
Traş veya manikür-pedikür yaptıktan sonra kullandığınız makasları ne yapıyorsunuz? (n=257)		
Kolonya-zefiran veya çamaşır suyu ile temizliyorum	123	47.8
Kaynatıyorum	44	17.1
Sıcak suyla yıkıyorum	38	14.8
Hiçbir şey yapmıyorum	21	8.2
Fırça ile temizliyorum	19	7.4
Sterilizasyon cihazına koyuyorum	12	4.7
Traş veya manikür-pedikür yaptıktan sonra kanama olduğunda ne yapıyorsunuz? (n=187)		
Kan taşı ile kanamayı durduruyorum	93	49.7
Sadece pamuk ile kanamayı durduruyorum	28	15.0
Toz halindeki kan taşını pamuk ile kanayan yere bastırıyorum	21	11.2
Kolonyalı pamuğu kanayan yere bastırıyorum	21	11.2
Batikon-zefiranlı pamuk ile kanayan yere bastırıyorum	11	2.7
Hiçbir şey yapmıyorum	5	2.7
Soğuk su ile yıkıyorum	4	2.1
Kağıt yapıştırıyorum	2	1.1
Kanama olmuyor	2	1.1

sinek ısırmasıyla AIDS'in bulaşmayacağını biliyordu. Bu sonuçlarla kuaförlerin HIV enfeksiyonun bulaşma yolları konusunda bilgilerinin doğru olsa bile yeterli olduğunu söylemek olası değildir.

Kuaförlerin %96.6'sı aynı jilet-ustura kullanımı ile AIDS'in bulaşabileceğinin bilincindeydi. %37.1'i meslekleri nedeniyle risk altında olduklarını biliyordu, fakat %62.9'u AIDS açısından kendini risk altında görmüyordu. Mevsim ve arkadaşlarının⁽¹²⁾ yaptığı çalışmada aynı jilet-ustura kullanımı ile AIDS'i bulaştırabileceklerini bilenlerin oranı %78.0 ve meslekleri nedeniyle risk altında olduklarını bilenlerin oranı da %45.0 olarak saptanmıştır. Kuaförlerin AIDS hakkındaki yeterli ve doğru olmayan bilgilerinin eğitimle değiştirilmesi gerektiği kanısındayız.

Malzemelerin dezenfeksiyonu için kuaförlerin %47.8'i kolonya-zefiran veya çamaşır suyu kullandığını, %17.1'i kaynatıldığını, %14.8'i sıcak suyla yıkadığını, %7.4'ü fırça ile temizlediğini, %8.2'si ise hiçbir şey yapmadığını ve %4.7'si ideal olan sterilizatörü kullandığını belirtti. AIDS virusunun klasik dezenfektanlara (batticon, zefiran gibi) dirençli olduğu bilindiğinden kuaförlerin bu davranışları konusunda eğitilmeleri gerektiği görülmektedir.

Kanamayı durdurmak için kuaförlerin %49.7'si kan taşı ve %11.2'si toz halindeki kan taşı kullanıldığını belirtti. Mevsim ve arkadaşlarının⁽¹²⁾ yaptığı çalışmada, doğrudan kan taşı kullanma oranı %100.0 olarak bulunmuş ve kan taşı toz halinde kullanmayı bilmedikleri belirtilmiştir. Hastalığı bulaştırma açısından riskli bir uygulama olan doğrudan kan taşı ile kanamayı durdurma davranışının değiştirilmesi için de yine eğitim yapılması gerektiği ortaya çıkmıştır.

SONUÇ

Araştırma sonucunda kuaförlerin HIV/AIDS konusundaki bilgi düzeylerinin ve davranışlarının yeterli ve doğru olmadığı saptanmıştır. 1990'ların en önemli viral hastalığı olan AIDS'in kontrolünün tek yolu, HIV enfeksiyonundan korunmaktır. Bunun da toplumun her kesiminin AIDS konusunda doğru bilgilendirilmesiyle ve özellikle risk grubunda bulunan mesleklere yönelik eğitim programları ile olası olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. I. Türkiye AIDS kongresi raporları, Literatür Dergisi Eylül, 1993; 44-45.
2. AIDS Image of The Epidemic, WHO Geneva, 1994.
3. Guide to Planning Health Promotion for AIDS Prevention and Control, WHO AIDS Series 5, WHO Geneva, 1989.
4. Peterson HB, Rogers MF. Perinatal Transmission of HIV, AIDS Etiology, Diagnosis, Treatment and Prevention. 3rd ed., Vincent T. De Vita, Jr Samuel Helman, Steven A Rosenberg SB, Libbincott comp, Philadelphia, 1992.
5. Guidelines for Counselling About HIV Infection and Diseases, WHO AIDS Series 8, WHO, Geneva, 1990.
6. AIDS Prevention Through Health, Facing. Sensitive Issues, WHO Geneva, 1991.
7. Beşer E. AIDS epidemiyolojisi ve korunma. Toplum ve Hekim 1994; 59(9): 4-5.
8. Yüzbaşıoğlu Namal A. AIDS'ten böyle korunuyorum 300 soru 300 yanıt. Çetin Ofset 1. Baskı İstanbul, 1992.
9. Psychosocial aspects of HIV ad AIDS

- and the evaluation of preventive strategies, WHO Regional Publications European Series, 36 Report on a WHO meeting, Lisbon, 1993.
10. Pekşen Y, Dabak Ş, Leblebicioğlu H, Günaydın M. Gençlerin eğitim öncesi ve sonrası AIDS konusundaki bilgi düzeyleri. III. Halk Sağlığı Günleri, Gençlik Sağlık Sorunları, Erciyes Üniv. Yayınları. No: 46, Kayseri, 1993.
 11. Işıklı B, Kalyoncu C, Ünlüoğlu I, Metintaş S, Ünsal A, Etiz S. Eskişehir'de berber ve kuaförlerin AIDS hakkında bilgi-tutum ve davranışları. Halk Sağlığı Günleri (Erişkin Sağlığı) Özet Kitabı, Samsun, 1995.
 12. Mevsim G, Tümerdem Y, İnce N, Ayhan B, Tümerdem B, Özçelik H, Bozkaya E. Erkek berberlerinin HIV infeksiyonu konusunda bilgi ve davranışları. IV Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, Kongre kitabı, Didim, 1994.